

Infoblad nationella minoriteten romer

Detta infoblad riktar sig till dig på skolan som vill bättra på dina kunskaper om den nationella minoriteten romer i samband med uppmärksammandet av nationella minoriteters högtidsdagar. I samverkan med Romano center i väst och förskoleförvaltningen har vi samlat information och tips, underlaget är inte tänkt att delas direkt med elever, utan fungera som ett stöd i eget utformande av underlag för undervisning eller samtal med elever.

I Sverige har riksdagen bestämt att en grupp ska uppfylla vissa kriterier för att få status som nationell minoritet. Kriterierna är att en grupp ska ha:

- en uttalad samhörighet, som går att urskilja från den övriga befolkningen
- en religiös, språklig, traditionell eller kulturell särart, som den inte delar med andra
- en uttalad vilja att behålla sin identitet
- historiska eller långvariga band med Sverige

I Sverige tillämpas principen om självidentifikation för att avgöra vilka som ingår i en nationell minoritet. Enligt den svenska minoritetspolitiken betyder det att det är individen själv som bestämmer om hen vill ingå i en nationell minoritetsgrupp eller inte. Uppskattningsvis tillhör cirka 10 procent av befolkningen en nationell minoritet. *Källa: [Länsstyrelsen Stockholm](#)*

Grundskolan har ett särskilt ansvar att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer som annars riskerar att gå förlorade. I grundskolans uppdrag ingår att skapa förståelse för de nationella minoriteternas språk, kultur och traditioner. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt. [Nationella minoriteters rättigheter - Göteborgs Stad](#)

Nationella minoriteter Romer

Den romska minoriteten består av flera olika romska grupper. Romernas resa började i Indien under 900- eller 1000-talet och romer kom till Europa på 1300-talet. Vissa romska grupper, som resande och finska romer har bott i Sverige sedan 1500-talet. I samband med att romer erkändes om en nationell minoritet år 2000 delades den romska minoriteten in i undergrupperna: nyanlända romer, utomnordiska romer, svenska romer, finska romer och resande. I Sverige finns cirka 50 000–100 000 romer (källa: Länsstyrelsen Stockholm)

Scanna QR-koden till filmen om den nationella minoriteten romer eller gå in på URplays [hemsida här](#).
”Romerna kom till Sverige för cirka 500 år sedan. Vi får ta del av förtrycket, kränkningarna och det motstånd mot deras etablering som har funnits i Sverige. De speciella lagar som fanns, som gjorde romer bostadslösa fick stora konsekvenser. Att sakna fast adress gjorde att man inte folkbokfördes och därför inte kunde få barnbidrag, pension, skolgång, sjukvård - eller rösträtt”

Viktiga frågor för romer idag

- Arbeta för en nolltolerans mot diskriminering, utsatthet och antiziganism. Bland annat genom en nolltolerans på att använda Z-ordet då det förknippas med förtryck och antiziganism.
- Minnas och uppmärksamma Förintelsen av romer under andra världskriget.
- Öka kunskapen kring minoritetstress och generationstrauma, som kan uppstå när personer i generationer varit utsatta för exempelvis tvångssterilisering och registrering.
- Barns rätt till sitt/sina nationella minoritetsspråk och identitet.

- Information om sina rättigheter och tillgång till dessa.

Romska grupper. Den romska minoriteten i Sverige rymmer en stor mångfald av individer som talar olika varieteter, dialekter av språket. Vissa romska grupper, som resande och finska romer har bott i Sverige i hundratals år. Andra har anlänt under olika tidpunkter under 1800- och 1900-talen. Det är därför svårt att tala om romer som ett folk, eftersom alla grupper har olika historiska erfarenheter, kulturer och språk. Ibland delar man in den romska minoriteten utifrån de olika varieteterna av språket, ibland utifrån kopplingen till en region eller ett land.

<p>Resande-romer/resandefolket Svenska romer/kelderash-romer Finska romer/kalé/caló Utomnordiska romer Nyanlända romer/Balkanromer</p>	<p>Resande-romer/resandefolket</p> <p>🗨️ Svensk romani, resanderomani, skandinavisk romani</p> <p>📅 1500-talet</p> <p>Försörjde sig som: Kringresande, gårdfarihandlare, hantverkare, tivoli, marknad</p>		<p>Svenska romer/kelderash</p> <p>🗨️ Kelderash</p> <p>📅 1800-talet, från östländer via Ryssland</p> <p>En grupp som för särskilt illa av Sveriges invandringspolitik och assimileringspolitik.</p>	
Romska grupper i Sverige				
 <p>Finska romer/kalé/caló</p> <p>🗨️ kalé/caló</p> <p>📅 1950/60-talet</p> <p>Många har inte haft tillgång till sitt språk på grund av förbud</p>	<p>Utomnordiska romer</p> <p>🗨️ Lovari</p> <p>📅 1960-talet</p> <p>Lovari-varieteten har rötter från Ungern på 1300-talet. Efter slaveriet, slutet 1800-talet, reste en stor grupp av dessa romer till Ryssland</p>		<p>Nyanlända romer/Balkanromer</p> <p>🗨️ Arli, qurbeti</p> <p>📅 1980/90-talet</p> <p>Många invandrade till Sverige som arbetskraft efter forna Jugoslaviens fall</p>	

Bilderna ovan togs fram till utställningen *Vi är romer* på Göteborgs stads stadsmuseum 2013 och delar från utställningen finns nu på Romano center i väst och är med i deras utbildningsmaterial.

Nyanlända romer. Nyanlända romer (bland annat arli och gurbeti från forna Jugoslavien och andra grupper från sydöstra Europa) är de som invandrade till Sverige från Balkan till följd av kriget i före detta Jugoslavien på 1990-talet. De nyanlända romerna levde historiskt sett i gränstrakter mellan det muslimska osmanska riket och gamla kristna kungadömen som Österrike och Ungern och är präglade av dessa kulturer.

Utomnordiska romer. De utomnordiska romerna (bland andra lovara och polska romer) kom till Sverige från olika delar av Östeuropa från slutet av 1960-talet. De flesta kom till Sverige när landet behövde arbetskraft under 1970-talet och 1980-talet.

Svenska romer. I slutet av 1800-talet anlände en grupp av kalderasharomer till Sverige som nyligen hade blivit fria från slaveriet i Rumänien. Personerna sökte ett bättre liv i Sverige, parallellt upplevde romska samhällen i Ryssland en period av utsatthet, vilket ledde till en flyktingström till Sverige. Termen ”kalderasha” refererar till deras yrke som kopparslagare, en hantverkstradition som de upprätthöll i Sverige fram till mitten av 1900-talet.

Finska romer. Från 1950-talet och framåt valde finska romer, också kallade kalé, att migrera till Sverige tillsammans med andra finländare för arbetsmöjligheter. Invandringsstoppet mellan 1914 och 1954 som förhindrade romer från att komma till Sverige hade hävts. Många finska romer, som hade anor tillbaka till den tid då Sverige och Finland var samma rike, sökte sig tillbaka till Sverige som hade ett växande behov av arbetskraft.

Resande. Denna grupp kallas ibland också resandefolket eller resanderomer. Förr kallades de för ”tattare” och de etablerade sig i Sverige under 1500-talet. Gruppen har en lång historia av att färdas

genom Sverige där de erbjudit varor och tjänster. Vissa medlemmar av resandefolket valde ett bofast liv och arbetade inom en mängd olika yrken. I Norge är de resande en egen nationell minoritet, som heter *tatere/romanifolk*, i Sverige är resandegruppen och andra romska grupper en gemensam erkänd nationell minoritet.

*text ovan är hämtad från minoritet.se – läs mer här: Romsk identitet - Minoritet.se

Romani chib - ett erkänt nationellt minoritetsspråk. Romani chib är egentligen ett samlingsbegrepp för flera olika varieteter. Uppskattningsvis finns cirka ett 60-tal romska varieteter i världen. I Sverige talas cirka 10 - 20 olika varieteter av romani chib. Varieteterna har utvecklats på olika sätt beroende på var man levde. De delar dock en bas av ord som kommer från indiska språk, persiska, armeniska och grekiska. Deras gemensamma och grundläggande ordförråd har ungefär 1000 ord, som exempelvis ord för kroppsdelar och enkla verb. Dessa kan vara så olika att talarna inte förstår varandra. Talarna använder själva benämningarna romani eller romanés om språket. Exempel på romska ord: tjei, jyjce, gullig, grej, pröjsa och macka.

Undervisning i ett nationellt minoritetsspråk erbjuds oavsett om eleven inte har några förkunskaper och om det endast är en elev som vill läsa språket. Elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna har rätt till modersmålsundervisning även om inte språket pratas hemma varje dag. Eleven behöver inte ha grundläggande kunskaper i språket. Det räcker med att en elev önskar läsa sitt nationella minoritetsspråk för att Göteborgs grundskoleförvaltning ska ge undervisning i modersmålet. Undervisningen ges om vi har, eller kan anställa en lämplig lärare. Läs mer här: Undervisning i modersmål - Göteborgs Stad

- Modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken erbjuds från och med förskoleklass. En romsk elev som flyttar till Sverige kan få modersmålsundervisning i två språk om det finns särskilda skäl.

Romsk kultur och mat

Det går inte att tala om en romsk kultur eftersom den romska minoriteten består av flera olika grupper som har kommit till Sverige vid varierande tidpunkter. Med sig har de skilda språk, levnadssätt och religioner. Det finns ingen samlad religion som alla följer. Familjen och släkten är central i de flesta romska kulturer och äldre personer har en särställning och deras visdom och erfarenheter värderas högt.

Romsk mat. Det är svårt att definiera romsk mat eftersom den skiljer sig beroende på var olika romska grupper eller släkter har sina rötter. Det finns några gemensamma nämnare som köttgrytor och soppor, mat som man kunde tillaga oavsett om man var på resande fot eller i sin bostad. Många av originalrecepten var gjorda så att man kunde laga dem i tält eller husvagn, ofta bara med en platta. Inspirationen och ingredienserna hör hemma i olika länder och har därför sina egna särdrag: finska romer äter till exempel finsk mat som olika typer av lådor. Andra typiska ingredienser i romsk mat är kål, rotfrukter, tomatpuré och hönsbuljong. De resande som har levt i Sverige sedan århundraden, följer traditionellt de svenska mattraditionerna och lagar husmanskost. Romer från Balkan tillagar bland annat rätter som *čevapčići*, fyllda paprikor och *burek* och för romer från Polen, Tjeckien och Slovakien är mat med surkål och knödel vanligt. Romska grupper med rötter i Östeuropa tillagar ofta kåldolmar, det ojästa brödet *bokoli* och kakan *saviako*, som kan vara fylld av keso, russin eller choklad.

Musik, dans, cirkus och hantverk. Musik och dans är en stor del av många romska kulturer och många spelar själva något instrument, dansar eller sjunger. Musik och underhållning är något som romska grupper har försörjt sig på över hela världen. Romska musiker har bidragit med folkmusik som spritts över Europa. Förfäderna till Spaniens inhemska romska grupp, *calé*, förde med sig

flamencodansen från Indien till Spanien. Dansen har sitt ursprung i den indiska dansen kathak. En del romer drev förr tivoli och cirkus eller erbjöd tjänster som att spå i kort eller kaffesump som också var vanligt. Romer har i århundranden försörjt sig på olika typer av hantverk som smide, korgbindning, kopparslageri och förtenning. En känd kalderasharomsk silversmed som utbildade sig på konstfack var Katarina Taikons syster Rosa Taikon.

Litteratur och biblioteksverksamhet på romani chib.

Romerna har en lång muntlig berättartradition där berättelser har gått från generation till generation. Det romska språket har framförallt varit ett talat språk och det finns inte så mycket skrivit och det finns romer som inte haft möjlighet att lära sig skriva och läsa. Viktiga kunskaper har förts vidare igenom muntligt berättande; sagor, sånger, berättelser och livshistorier, historia, kultur och traditioner.

Sen 2023 finns ett romskt bibliotek på Malmö Stadsbibliotek som även är ett nationellt resursbibliotek för romani chib. Det romska biblioteket är ett lokalt bibliotek och en del av Biblioteken i Malmö. Resursbiblioteket är ett uppdrag från Kungliga biblioteket med ett nationellt uppdrag och finns till för landets alla bibliotek. Via [skolbibliotekscentralen](#) finns en minoritetsspråksdepå med böcker som grundskolor kan låna terminsvis och där finns även vidare tips och länkar. En av de kanske mest kända romska författarna i Sverige är människorättskämpen Katarina Taikon (1932 – 1995) som var först i Sverige med att skildra kalderasharomsk kultur ur ett inifrånperspektiv. I böckerna om Katitzi får man följa flickan Katitzi i en självbiografisk serie barn- och ungdomsböcker. Serien följer Katitzi från sjuårsåldern upp till övre tonåren och vänder sig till läsare i hennes ålder.

Nationell strategi för romsk inkludering och antiziganism. I Sverige finns en nationell [strategi för romsk inkludering](#) som antogs 2012 och som stäcker sig över 20 år med målet att alla romer ska ha samma möjligheter som den som är icke-rom. Bakgrunden till strategin är den realitet att romer i Sverige lever under sämre förhållanden än genomsnittet. Strategin syftar till att förbättra romers levnadsförhållanden och säkerställa romers mänskliga rättigheter. Läs mer om romsk historia [här och se en film om bakgrund till strategin här.](#)

År 2014 publicerades vitboken ”Den mörka och okända historien”, som beskriver de övergrepp och kränkningar som romerna i Sverige utsattes för under 1900-talet. I boken konstateras att den statliga politiken mot romer inneburit omfattande diskriminering och övergrepp, och att romer har utsatts för olika former av [antiziganism](#). Antiziganism är en specifik form av rasism som uttrycks genom fientlighet, fördomar och diskriminering riktad mot romer.

*text från [Forum för levande historia](#) och [goteborg.se](#)

Förintelsen. Romer blev precis som judar av med sina rättigheter av den tyska staten under 1930-talet. Mellan 1941 och 1945 mördades en stor del av den romska befolkningen. Det pågår ännu forskning om detta folk mord, man bedömer att ca 500 000 romer mördades. Natten mellan den 2 och 3 augusti 1944 mördades 3000 romer i Auschwitz. Den 2 augusti är den officiella minnesdagen för den romska

Förintelsen. Källa *Forum för levande historia*.

Scanna QR-koden till filmen ”[Antiziganism](#)” Film framtagen av Länsstyrelsen Stockholm.

Scanna QR-koden till filmen ”[Att leva som ung rom i Sverige](#)” där Silvia, Claudia, Roberto och Natasha berättar om sina liv, utmaningar, mål och framtidsdrömmar. Filmen framtagen av Länsstyrelsen Stockholm.

Många romer har inte velat berätta om sin identitet av rädsla för att bemötas av diskriminering, fördomar och förtryck, vilket kan ha bidragit till att individer tappat sitt språk och kultur”

Internationella Romadagen, andra viktiga datum och flagga

Internationella Romadagen är en högtidsdag som enar många skilda romska grupper. Dagen markerar en viktig historisk händelse då man officiellt antog den romska flaggan och den romska hymnen *Gelem, gelem* (Jag har vandrat) på en internationell kongress som hölls i London den 8 april, 1971. Flaggans färger symboliserar himlen, jorden och det röda hjulet symboliserar resan från Indien.

Resandefolkets dag firas den 29 september. Samma datum år 1512 noteras i Stockholms stads tänkebok att en grupp *thaatra* som med stor sannolikhet var romanitalande, kommit till Stockholm under ledning av herr Anthonius.

Djurdjevdan, på romani *Erdelezi*, den 6 maj är en stor högtid som romska grupper från Balkan firar, oavsett om de är kristna eller muslimer. Högtiden firar helgonet Sankt Görän inom den serbisk-ortodoxa kyrkan och hyllar återkomsten av våren.

*text ovan är hämtad från minoritet.se – läs gärna mer här Romsk kultur - Minoritet.se

Grundskolan kan till exempel uppmärksamma Internationella romadagen och andra högtider genom att färglägga och samtala om flaggan, mattraditioner, språk och kultur. Ta del av bilder, böcker, romsk musik, filmer på svenska och romani chib, UR-play, Polyglutt, Svenska Filminstitutet. Kontakta romska brobyggare som kan stötta i arbetet med att uppmärksamma dagen.

Tips material – veta mer - källor länkar

[Material för att undervisa om nationella minoriteter - Skolverket](#)

Romer - Minoritet.se

[Romani | Program på romani och om romer | UR Play -Utvalt | UR Play](#)

[Sveriges nationella minoriteter: Romer | UR Play](#)

[Filmpedagogiskt paket om nationella minoriteter](#) – Svenska filminstitutet

[Minoritetsutbildning romer \(del 2\) \(Länsstyrelsen Stockholms län, Sametinget\)](#)

[Romsk inkludering – kunskapsstöd – 15 filmer \(Länsstyrelsen Stockholm\)](#)

[Esma Redzepova- Gelem Gelem \(YouTube\)](#)

[Animation \(kortfilm\) Internationella Romadagen \(minoritet.se\)](#)

[Romer och romani chib \(Kunskapsguiden\)](#)

[Romska \(Institutet för språk och folkminnen\)](#)

[Romer i Sverige \(Forum för levande historia\)](#)

[Det indiska spåret Läsaambassadören Bagir Kwiek skriver om hur romer har sitt ursprung i Indien. \(Kulturrådet\)](#)

[Den mörka och okända historien - Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer](#)

Goteborg.se och skolbibliotekscentralen

[Nationella minoriteters rättigheter - Göteborgs Stad](#)

[Nationella minoriteter - Lärarakademin - Göteborgs Stad](#) – Lärarakademin (sida med stöd för undervisning) samt kontaktuppgifter till romska brobygggarverksamheten

[Romano Center i Väst - Göteborgs Stad](#) – Romano center i väst erbjuder kostnadsfria utbildningar om nationell minoritetslagstiftning och romsk inkludering.

[SBC - Nationella minoriteter](#) - skolbibliotekscentralen

Lagar, läroplan och nationell strategi

[Lagen \(2009:724\) om nationella minoriteter och minoritetsspråk](#)

[Språklagen \(2009:600\)](#)

[Lag \(2018:1197\) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter](#)

[Läroplan \(Lgr22\) för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet - Skolverket](#)

[Läroplan för anpassade grundskolan – Lgra22 - Skolverket](#)

[Nationella minoriteter i kursplanerna - Skolverket](#)

[Regeringens skrivelse 2011/12:56 En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering](#)